

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 11. februarja 1982
Leto XXXIV. - Štev. 3
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Kakšna pa je, ta nova deželna koalicija?

V eni izmed prejšnjih števil DELO smo poročali o tem, kako nastaja v Furlaniji-Juljski krajini nova politična koalicija med KD, PSI, PSDI, PRI, PLI in SSK.

V bistvu gre za prilagajanje »političnega okvira« naše dežele rimski formuli, s to novostjo, da so vanjo vključili tudi stranko Slovenske skupnosti.

Politične stranke so pri svojih izbirah popolnoma svobodne, tudi ko sestavljajo take koalicije. Mi pa imamo, seveda, pravico da komentiramo. Zapisali smo že, da nas je nekaj izredno čudilo v teh pogajanjih. Mesece so trajala in vedno se je govorilo le o porazdelitvi »stolčkov«, oziroma funkcij, nikoli pa o kakšni programski vsebini. Vsaj takl ne, da bi lahko rekli, da predstavlja novost.

Ves problem je bil torej v tem, kateri stranki bodo dobrohotno prisodili eno ali drugo odborništvu. Baje so si za liberalce celo izmislili nekakšno odborništvu za stike z evropsko gospodarsko skupnostjo, čeprav ja vsakomur jasno, da so ti stiki vsebinskega značaja in torej v neposredni pristojnosti posameznih odborništev za prevoze, industrijo, kmetijstvo in podobno.

Kljub temu pa si ne moremo kaj, da bi ne napisali še neke druge misli, ki nas navdaja od trenutka, ko smo spoznali, da se majhni liberalni stranki ponuja »izmišljeno« odborništvu: mar niso vedeli ustanoviti, naprimer, odborništvu za probleme slovenske manjšine? Tega bi predstanik SSK najbrž rade volje zasedel.

Res pa je, da še sedaj ne vemo, kaj bomo imeli od tega Slovenci v Furlaniji-Juljski krajini.

Nimamo tu v mislih pobud za globalno zakonsko zaščito, glede katerih se nadaljujejo naše enotne akcije, pač pa za praktične posledice vstopa SSK v deželno koalicijo. Dr. Štoki so obljubili predsedstvo sedme komisije, ki se ukvarja z vprašanji cestnih infrastruktur in prevozov nasploh. Predsednik sedme komisije je bil doslej tovariš Tarondo. Tako so stranke že obstoječe vladne koalicije dobile dve muhi na en mah: komunistom do odvzeli vodstvo enega izmed zakonodajnih organov, ki so ga vodili s strokovno sposobnostjo in

angažiranostjo, obenem pa pridobili SSK za majhno ceno.

Ne bomo se spuščali v bodoče delo deželnega svetovalca SSK, čeprav je tudi na tem področju marsikaj zanimivega. V mislih imamo vse hitre cestne povezave, avtoporte in podobno, pa tudi razlaščenja, ki spremljajo te nujne civilne infrastrukture.

Bolj nas zanima drug, izrazito politični problem. Na kakšni politični platformi nastaja ta deželna koalicija, ko se sooča z vprašanji slovenske manjšine. Tolikokrat smo slišati, da smo praznih besed že siti. Zato nas tudi ne bo čudilo, če bo predsednik deželne vlade Comelli v imenu nove »šestokrake« koalicije ponovil oguljeno formulo, da se pač zavzema za globalno zaščito, bržkone s sodelovanjem prebivalstva.

Pogledati bomo morali, kaj se političnega skriva za tako več ali manj splošno formulo. Torej v težo, ki jo imajo v tej koaliciji posamezne komponente in kakšno je njihovo gledanje na naše probleme.

V nastajajoči deželni koaliciji bosta odslej dve stranki (socialisti in SSK), ki sta že izdelali in predložili parlamentu svoja zakonska osnutka za zaščito slovenske manjšine na načelih globalnosti.

Obenem pa ima vodilno vlogo v deželni vladi prav tista furlanska krščanska demokracija, ki je na svojem nedavnem kongresu na ves glas (prisoten je bil deželni predsednik Comelli) ponovila zahtevo, naj zaščiti zakon deli Slovence vsaj na dve kategoriji. Drugo kategorijo naj bi predstavljali Slovenci videmske pokrajine (beneški, rezijanski in kanalski), katerim KD priznava status »etnijske«, nikakor pa ne statusa polnopravne narodne manjšine. Z drugimi besedami psevdonanstvenikov KD, naj bi beneški, rezijanski in kanalski Slovenci bili »Italijani po duhu in kulturi, ki doma uporabljajo slovensko ali slovansko narečje«. To novo (pa niti ne tako novo) tezo o »vindišarstvu« so si očitno sposodili pri severnih sosedih Avstrijcih, ki so že želi dobre rezultate na področju raznarodovanja, asimilacije in zatiranja koroških Slovencev.

Izjave pokrajinskega kongresa furlanske KD so, med drugim, v kričečem nasprotju:

— s stališči uradne katoliške cerkve in še posebej videmske škofije,

— s stališči beneških, rezijanskih in kanalskih Slovencev, ki so katoličani in so doslej iskali dialog s KD (n.pr. krožek »Studenci«),

— s stališči poštenih demokristjanov v Trbižu, Ukvah in tudi v Benečiji, ki so se postavili na stran manjšine in so zato bili odrinjeni iz političnega življenja.

Ni prav, da se stališča furlanske KD obravnavajo kot nekaj obrobnege. Vemo, da ima furlanska KD sama absolutno večino svetovalcev in odbornikov v deželni vladi. Ona je bila, ki je doslej, imela v rokah škarje in platno, ko je šlo za manjšino. Ona je imenovala in vodila predstavnik KD v vladni komisiji in v njej nastopala z najbolj odurnimi in protislovenskimi tezami.

Kljub zagotovitom Piccolija v Beogradu se torej uveljavlja stališče o dveh kategorijah manjšinske zaščite, proti katerim so se vedno enotno izrekli vsi Slovenci, med političnimi silami pa predvsem komunisti.

Ni mar podpisovanje sporazuma, sklepanje zavezništva z lokalnimi odmevi, tudi dejansko pritrjevanje tej tezi?

Tega se, iskreno povedano bojimo. Bojimo se, da bomo Slovenci spet drobiž, s katerim se bodo plačevali računi v odnosih med političnimi strankami.

Zato na koncu še enkrat poudarjamo misel, ki smo jo zapisali že pred tedni: potrebna nam je čimvečja enotnost v boju za naše pravice. Ločiti moramo politične igre in ambicije od načelnega nastopa za globalno zaščito. Zato se mora naša borbenost uveljavljati predvsem na bazi, med ljudmi. Slovenci moramo računati z obdobjem, ki ne soupada s kratkim življenjem ene ali druge politične koalicije. Računati moramo tudi na to, da pri tem ne izgubimo ničesar. Kajti tragika manjšin je tudi ta, da kar enkrat izgubimo, se nam nikoli več ne vrne.

st.s.

Poljska in Salvador: preizkusni kamen za zares iskrene demokrate

Poljski primas monsinjor Glomp je v cerkvi sv. Stanislawia v Rimu imel pridigo, v kateri je opozoril na tragedije sveta. Na prvo mesto je postavil krvoprelitje v Salvadorju, kjer so agenti vojaškega režima demokristjana Duarteja ubili pred oltarjem nadškofa Romera. Državljanstva vojna je terjala doslej — po uradnih podatkih — 35 tisoč mrtvih. Redki so padli v boju, večino so pobili z metodami »črne roke« v San Salvadorju. Iznakažena trupla ubitih nasprotnikov režima, komunistov ali demokratično mislečih izobražencev, najdejo vsako jutro kar na cestah. Shrljive posnetke smo videli tudi po naši televiziji.

Monsinjor Glomp je spregovoril tudi o Poljski, svoji domovini. Obsodil je državni udar, obenem pa še enkrat pozval k spravi in dialogu. Da položaj še ni nepopravljiv, je dejal, priča tudi majhno število žrtev.

Monsinorju Glompu smo lahko hvaležni za pričevanje občutljivosti. Sam predsednik italijanske republike Pertini je v svoji novoletni poslanici poudaril, da nima pravice obsojati kršenja človekovih pravic na Poljskem, kdor miži ali molči pred krvavimi tragedijami Srednje Amerike.

Odgovarja mu, z običajnim cinizmom ameriški zunanji minister Haig: »Toda Salvador je na pragu Združenih držav. Mi ne smemo dopustiti, da bi imeli novo Kubo...«

In že se govori o možnosti ameriškega vojaškega posega, kot jih je bilo že nič koliko v Latinski Ameriki in v zadnjih desetletjih.

Tisti, ki podpirajo Duartejevo diktaturo, nimajo pravice obsojati generala Jaruzelskega. Tisti, ki bodo jutri ploskali morebitnemu ameriškemu vojaškemu posegu (sedaj so v Salvadorju le ameriški »inštruktorji«) nimajo pravice obsojati sovjetskih vdorov na Češkoslovaško ali v Afganistan. Kajti kdor to dela ne služi stvari svobode ali demokracije, pač pa le podpira enega izmed dveh vojaških blokov, eno izmed dveh svetovnih velesil v njuni medsebojni tekmi utrjevanja vplivnih območij.

Komunisti še enkrat poudarjamo svojo solidarnost z bojem latinsko ameriških ljudstev proti ameriškemu imperializmu, za svobodo in neodvisnost. Poudarjamo, da je naša ocena poštena, ker s tem merilom ocenjujemo svoje načelno zdržanje do sorodnih pojavov vmešavanja in vsiljevanja lastnih interesov. Poudarjamo, da smo privrženost svobodi in demokraciji potrdili v narodno osvobodilnem boju in

odporništvu, v vseh povojnih bojih za sindikalne in državljanske svoboščine za pravice manjšin.

Prav zato imamo tudi pravico, da govorimo o »demokratični alternativni« sedanjemu demokrščanskemu režimu v Italiji in si lastimo tudi pravico, da polemčno vsiljujemo svojo neodvisnost tudi drugim partnerjem, ki je doslej niso nikoli pokazali.

Nismo pozabili, da je tajnik PSDI Tassari svoj čas proglašal, da je ameriška vojna v Vietnamu »izbira civilizacije«, tudi nismo pozabili, kako so italijanski demokrščanski državniki izražali Združenim državam Amerike »razumevanje« ob bombardiranju Vietnama in Indokine.

Si predstavljate, če bi v imenu »višjih interesov« naša partija izražala »razumevanje« za bombne napade sovjetskega letalstva v Afganistanu ali če bi izjavila, da je to pač »izbira civilizacije«? In kaj bi rekli, če bi kak komunist dejal, da pozna generala Jaruzelskega kot »poštenega človeka« in da moramo zato odobravati njegovo početje?

In vendar se je našel tajnik NATO Luns, ki poudarja, da mora Zahod podpirati turške generale, ki so se polastili oblasti in sedaj na debelo obešajo in zapirajo nasprotnike vojaške diktature. Luns pravi, da so turški generali »rodoljubi«. Mar to ne velja tudi za poljske oficirje?

Tajnik KD Piccoli pravi, da pozna salvadorskega diktatorja (demokristjana)

Duarteja in da je »pošten mož«. Mar mu to daje pravico pobijati vse, kar mu pride pred puškino cev?

Zato KPI ne sprejema hinavskih pohval raznih italijanskih strank ob njeni polemiki z Moskvo. Ta polemika je naša, je polemika med komunisti. Zanimajo napredne ljudi vseh barv, ni pa dopustno da jo strumentalizirajo ljudje, ki še vedno klečeplazijo za Reaganom in opletajo v Washingtonu za vsakim natankarjem, ki je kdaj pobrisal mizo članom ameriške vlade. Hlapci ne morejo učiti ponosa nikogar, dokler se ne otresejo svojega hlapčevstva...

Zato, torej, ločujemo iskrenost od hinavstva, doslednost od nedoslednosti, privrženost demokraciji in svobodi od privrženosti enemu izmed dveh blokov.

Zato obsojamo propagandistično izkoriščanje poljskih dogodkov, katere smo bili priča konec januarja, ko je ameriška televizija posredovala vsemu svetu nekakšen »poljski festival« z govori in petjem. Škoda, da niso peli tudi Spadolini, gospa Thatcher in Reagan. Haig pa je že poskrbel za prijetno glasbeno točko, ko je zapel nekaj stavkov v poljskem jeziku.

Ti ljudje so v resnici grobarji Poljske, tisti, ki bi iz zadnjih dogodkov le skovali svoj majhen politični kapital.

Vidite, tovariši, zakaj smo komunisti različni in zakaj tako poudarjamo to različnost. Vsi smo ljudje, vendar so cilji, ki jim služimo, korenito različni. In morala tudi. Zato nas skozi zobe hvalijo, v resnici pa se nas boje, še bolj kot prej.

Branimo iskrenost!

»Katoliški glas« že nekaj tednov vodi pravo gonjo proti sovođenjskemu županu Vidu Primožiču, ker je na decembrski seji občinskega sveta povedal svoje mnenje o dogajanju na Poljskem. Stališča sovođenjskega župana so bila osebnega značaja in se niso krila s stališči vodstva KPI. Vendar je Primožič povedal iskreno kar misli in prepričani smo, da podobno kakor on misli tudi marsikateri slovenski človek na primorskem.

Mislamo, da je prav, če diskutiramo o takih in podobnih stališčih na demokratičen način, da povemo vsak svoja stališča, jih primerjamo in skušamo drug drugega prepričati. Temu pravimo demokracija.

KG pa ne misli tako. Ne obsoja stališč, pač pa človeka in se pri tem sklicuje na nekam čudno logiko. Sovođenjskemu županu očita, da ni ponavljal stališč ljubljanskega »Dela« ali »Naših razgledov«, skratka, da ni sledil liniji Zveze komunistov Jugoslavije ali nekaterih njenih vidnih voditeljev... Od kdaj pa Katoliški glas postavlja take zahteve? Če je kdo doslej le omenil katero izmed teh stališč so mu očitali, da »trobi v isti rog« in podobno. Sedaj pa nasprotno. To, kar urednikom Katoliškega glasa ne gre na račun, da pač nedko misli s svojo glavo in svoje misli tudi iskreno pove. Pravilne ali graje vredne, to je druga stvar. Res, lepi zagovorniki demokracije!

Na seji deželnega komiteja KPI za Furlanijo-Julijsko krajino

Komunisti smo počastili spomin tovariša Karla Šiškoviča - Mitka

Govora deželnega tajnika KPI Rossettija in pokrajinskega tajnika KPI Tonela

Prejšnji ponedeljek smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od tovariša Mitka, Karla Šiškoviča. Umrli je nepričakovano, v svojih zrelih moških letih. Njegova smrt nas je pretresla. SKGZ je priredila dan po njegovi smrti žalno sejo v kulturnem domu, kjer so v njegov spomin spregovorili predsednik SKGZ Boris Race - Žarko, Bogo Samsa in Ferruccio Clavora.

V soboto se je v Trstu sestal deželni komite KPI za Furlanijo-Julijsko krajino. Na začetku seje so člani deželnega komiteja stoje in z enominutnim molkom počastili spomin pokojnega Mitka. O njem je spregovoril deželni tajnik KPI tovariš Giorgio Rossetti in dejal sledeče:

Pred dvema dnevoma smo prejeli vest, ki je prekinila običajni ritem našega dela. Vest, da je nepričakovano in prezgodaj umrl Mitko Šiškovič.

Vest nas je globoko pretresla, še posebej vse, ki jih je vezal na Šiškoviča odnos prijateljstva, človeške bližine in vzajemnega spoštovanja. Tak je bil tudi najin odnos. Ne glede na to, kakšni so bili odnosi med Mitkom in partijo in z vsakim izmed nas, je bila naša užalost globoka in iskrena, saj je umrl še tako mlad človek, s tako močno osebnostjo, s tako velikim ugledom v kulturi slovenske narodne skupnosti.

Bil je v ospredju razprav tudi zato: zaradi svojih značilnosti, zaradi njegovega odločnega značaja, ki ga je vodil v diskusije in soočanja brez posrednikov in brez kompromisov. Za ta svoj klenci značaj je veliko plačal v svojem življenju.

V svoji zapletenosti predstavlja Šiškovičev lik muke tržaške zgodovine in še posebej v povojni zgodovini teh krajev, kjer bosta Šiškovičev lik in »problem« imela nedvomno svoje mesto.

Velika je vrzel, ki jo zapušča v slovenski narodni skupnosti, v kateri je bil eden izmed najbolj prestižnih voditeljev zaradi svojega znanja in kulture, ki sta vzbujala spoštovanje tudi pri drugih silah, ljudeh in strankah, ki so tudi odgovorni, če se še ni pozitivno zaključila njegova in naša bitka za globalno zaščito Slovencev v Italiji.

To spoštovanje si je Mitko zaslužil z življenjem, ki ga je zelo zgodaj posvetil

politični in družbeni angažiranosti kot partizan, komunist, izboraženec, globoko angažiran član slovenske narodne skupnosti. S šestnajstimi leti se je vključil v osvobodilno fronto in kmalu postal eden izmed ljudi, kateremu so bile zaupane zelo odgovorne naloge. Zaprli so ga in internirali v nacistično taborišče. Uspelo mu je zbežati in se je takoj pridružil borbem. Po vojni je prišel v Trst. Tedaj je vstopil v komunistično partijo. Bila so leta ostrih spopadov in dramatičnih pretresov za slovensko narodno skupnost zaradi resolucije Informbiroja, katere sprejem je pomenil pretrgati odnose in zoperstaviti se matičnemu narodu. Spori tedaj niso bili samo ideološkega značaja. Mitko se je tisti resoluciji prepričano pridružil. Njegova izobrazba in politične sposobnosti so tedaj izstopale. Bil je, kaj kmalu, eden izmed voditeljev tržaških komunistov, vidni slovenski kader, na katerem so gradili. Bil je pokrajinski svetovalec, član vodilnih organov KPI. Leta 1956 je postal član centralnega komiteja partije. Bil je spoštovan in sposoben deželni svetovalec v prvi zakonodajni dobi.

Ne glede na politične bitke, ki jih je vodil, je ostal v ospredju ne samo slovenske javnosti, pač pa tudi tržaškega komunističnega gibanja. Zdelo se je, da so mu bile odprte vse poti.

Nasprotno pa ga je zanimal predvsem študij. Diplomiral je v Padovi, kjer je nekaj časa poučeval na univerzi, nato pa se je preselil in delal na ljubljanski univerzi. V tistih letih, ki jih je preživel v Sloveniji, je izgubil stik s partijo. Ko se je pozneje vrnil v Trst, je postal voditelj SKGZ in ustanovitelj slovenskega raziskovalnega inštituta. Še pred kratkim je ponovno prosil za partijsko izkaznico, ki je ni obnovil v ljubljanskih letih. Odgovor na to ni bil enostaven, prav zaradi zapletenosti zgodovine partije v naših krajih in zaradi Mitkove osebnosti. Ni bil lahek in je terjal pojasnila tržaške federacije z Mitkom. Umrli je brez tega odgovora. Te možnosti se je tudi sam bal. V zadnjih letih ga je to grizlo. Danes moram priznati svoje osebno obžalovanje, da razčiščenje ni bilo hitrejše, da ni prejel odgovora, ki je že dozorel.

Ne glede na oceno vsakega izmed nas, ni dvoma, da je slovenska narodna skupnost izgubila osebnost, ki ji je bila v prestiž, saj je pričala njeno zgodovinsko in kulturno bogastvo.

Je tudi naša izguba, za vse kar je Mitko dal v dvajsetih letih partijskega dela. Hčerki Mojci, sinu Čirtomirju, njegovi tovarišici, bratu in vsem ostalim svojcem izražamo naše sožalje in iskreno solidarnost komunistov v naši deželi.

Spomin Karla Šiškoviča, komunističnega deželnega svetovalca v prvi zakonodajni dobi, je počastil na seji deželnega sveta njegov predsednik tovariš Mario Colli. Pridružil se je, v ime komunistične svetovalske skupine, tovariš Claudio Tonel, tajnik tržaške federacije KPI. Dejal je:

Komunistični svetovalci se pridružujemo žalovanju ob težki izgubi Karla Šiškoviča, deželnega svetovalca KPI v prvi mandatni dobi. Težko nas je prizadela nenadna smrt še mladega človeka, v polnem kulturnem in političnem delu in v bistvenem boju za uveljavitev pravic slovenske narodne skupnosti. Spominjam se Šiškoviča kot enega najvidnejših predstavnikov naše partije v Trstu po narodno osvobodilni vojni, v katero se je vključil še zelo mlad, kot našega predstavnika, najprej v pokrajinskem, nato pa v deželnem svetu. Spominjam se ga kot člana CK KPI, ko so se tržaški komunisti ponovno vključili v KPI leta 1957.

Spominjam se ga kot izredno pripravljenega, inteligentnega, pozornega tovariša, dokler se ni odločil za študij v Padovi, kjer je diplomiral, in v Ljubljani, od koder se je vrnil v Trst, da bi nadaljeval svoj politični in kulturni boj.

Bil je med najvidnejšimi predstavniki SKGZ in SLORI, bil je član Cassandrove komisije pri predsedstvu vlade za pogajanja o osnutku zakona za globalno zaščito Slovencev v Italiji, kjer je bil njegov prispevek resen in konstruktiven.

Čeprav se po vrnitvi v Trst ni več vključil v našo partijo, lahko rečem, da ji je bil vedno blizu, saj se je čutil kljub vsemu njen član, ne glede na odnos med njim in partijo, zaradi katerega je trpel. Smrt je pretrgala njegovo življenje, ki je bilo v mnogih ozirih težko in s tem preprečila formalni akt ponovnega vpisa v partijo, ki smo ga pripravljali. O tem sva se oba še pred kratkim pogovarjala, lojalno, z vzajemnim spoštovanjem in razumevanjem.

Sedaj je Mitko mrtev. Pustil je praznino ne samo v slovenski skupnosti v naši deželi. Spominjali se ga bomo zaradi živahnosti njegovega značaja, zaradi njegove simpatije in komunikativnosti, čeprav so kdaj pa kdaj bila med nami nesoglasja. Toda to ni bil odnos med sovražniki, nasprotno, bil je odnos med iskrenimi in poštenimi tovariši. To pa je vredno več kot gole formalnosti.

Komunistična skupina se pridružuje sožalju otrok in ostalih svojcev z ljubeznijo in iskreno bolečino.

Globalna zaščita

Slovinci še vedno čakamo na zakonsko oporo

Pred dvema tednoma smo prvi podpisniki osnutkov za globalno zaščito Slovencev v Italiji, ki so jih predložile v senatu Komunistična partija, socialistična stranka in Slovenska skupnost skupaj, vprašali predsednika prve komisije za ustavna vprašanja, senatorja Murmuro, naj zopet postavi na dnevni red del komisije vprašanje zakonske zaščite. Senatorja Lepre (PSI) in Fontanari (PP TT) ter podpisana, so svojo zahtevo utemeljili s tem, da je od padca fašizma minilo že skoraj štirideset let, od sprejema ustave nad 35 let, a Slovenci še vedno čakajo na zakonsko oporo, dočim so ostale narodne manjšine, ki živijo ob mejah, to oporo dosegle že pred leti. Delegacija senatorjev je poudarila tudi, da je Cassandrova komisija zaključila že več kot pred letom dni svoje delo, da je predsednik vlade Spadolini 31. oktobra lani obljubil slovenski delegaciji, da bo vlada v kratkem predložila svoj zakonski osnutek v parlamentu (potem ko je isto obljubil veliko mesecev prej, ob predstavitvi nove vlade v poslanski zbornici). Delegacija senatorjev je poudarila tudi, da je prvak KD Piccoli, preteklega 4. novembra lani izjavil, da bo isto storil v kratkem času, da pa je od takrat minilo že veliko časa in da so vse obljube, kot po navadi, ostale na mrtvi točki. Trije senatorji smo predsedniku Murmuri predlagali, naj se iter takoj začne, naj sestavi ožji odbor in naj se postavi na dnevni red avdicije s predstavniki slovenske manjšine, da bo prva komisija dobro obveščena o stanju Slovencev v Italiji.

Predsednik Murmura je takoj pristal na te predloge in nemudoma odredil vključitev na dnevni red del komisije zakonske osnutke za globalno zaščito.

Prejšnji teden pa je I. komisija za ustavna vprašanja v senatu začela kratko obravnavo o teh osnutkih, ko je poročevalec, senator Vernaschi vprašal, da se razprava odloži za teden dni. Svoj predlog je demokristjanski senator utemeljil z dejstvom, da je treba v razpravo vključiti tudi osnutek radikalne stranke, čeprav se ta tiče vseh jezikov-

nih manjšin, ter vsebuje tudi del, ki se nanaša na Slovence, poleg tega, da pripravlja KD svoj osnutek in da ga misli predložiti; zato da bi bilo umestno malo počakati.

Med drugimi je v razpravo posegel tudi komunistični senator Maffioletti, ki je vztrajal pri tezi, da se nikakor ne more razpravljati o zaščiti slovenskih pravic istočasno, ko se razpravlja o vprašanju ostalih jezikovnih manjšin, kar je komisija v glavnem sprejela. Razprava je bila nato odložena.

Očitno je zelo pozitivno, da je ponoven poseg v senatu vsilil, da se je slovenska tematika postavila na dnevni red, a to ne sme pomeniti, da se sedaj lahko oddahnemo, češ, da smo »na konju«. Posegov v enakem smislu je bilo v preteklosti veliko. Mnogokrat smo v preteklem letu posegli komunisti, zato da bi se razprava začela, mnogokrat so nastopile druge komponente slovenske delegacije, posamezno in enotno, na mnogih mestih smo izvedli vrsto pritiskov. A, kot sama dejstva dokazujejo, vse to ni bilo dovolj. Še bo treba nastopiti in poseči, ker če prav se dni začenja razprava v senatu, bodo morale slovenska manjšina in demokratične sile sploh, buditi in si prizadevati, da dobimo Slovenci primeren zakon, ne pa takega, kakršnega bi nam hotele vsiliti nekatere vladne stranke in še posebno nekatere njihove struje. Mi zavračamo tezo, da je treba Slovence zaščititi na podlagi krajevnih značilnosti, kot v zadnjem času vztrajajo prvaki krščanske demokracije. Kaj to pomeni? Da je to le nov izraz, ki ga navajajo ti ljudje v zameno prejšnjega, se pravi, da se morajo Slovenci zaščititi na podlagi teritorialne pripadnosti. Skratka še niso razumeli, da so Slovenci ena sama manjšina v Italiji, da imajo isto identiteto, od Milja od Režije in da gre vse enako zaščiti. Zato bo treba še mnogo pritiskov in budnosti pri vseh merodajnih oblasteh v naši državi.

Ne moremo imeti, na primer, enakega odnosa do jugoslovanske vlade. Ne mo-

remo nanjo pritiskati enako kot na italijansko vlado. Ni pravilno. Z jugoslovanskimi ljudstvi, ustanovami, vlado imamo in gojimo normalne stike in povezovalne, ki jih mora imeti vsaka manjšina, ki živi v neki drugi državi ločena od matičnega naroda. Zato ni pravilno, kar je »DELO« objavilo v svoji zadnji številki, ko je poročalo o obisku slovenske enotne delegacije v Ljubljani: ta delegacija ni svojega obiska uokvirila v enako vrsto obiskov pri predstavnikih italijanske vlade in strank. To je bilo nekaj ločenega. Šlo je, da bi pojasnila položaj, v katerem živimo Slovenci v Italiji in poslušala je poročilo o samoupravljanju v Jugoslaviji, ki ga je podal predsednik Zemljarič.

* * *

Sedaj nas čaka veliko dela in naporov, zato da se parlamentarni iter začne in da dobimo ustrezen zakon. Naj bo dan Prešerna in slovenske kulture dan, ko te napore strnemo v konkretno in enotno zahtevo po globalni zaščiti!

Jelka Gerbec

Ob zaključku redakcije smo dobili telefonski poziv tov. Gerbčeve iz Rima. Sporočila nam je, da so razpravo odložili, zato sta se senatorka Gerbec in Maffioletti zopet zglasila pri Murmuri. Le-ta je poveril sen. Modico, ki je predsednik komisije za deželna vprašanja, da zahteva, da se zakonski osnutek za globalno zaščito zopet vključi na dnevni red 11.2. S tem se je strinjala tudi komisija.

SSG pred novo premiero

Gogoljeva «Ženitev» v režiji Steva Žigona

V petek, 12. februarja ob 20.30 v Kulturnem domu v Trstu

Kateri razlogi, vzroki botrujejo temu, da se to, sicer manjše Gogoljevo delo, igra na naših in evropskih odrih tako pogosto. Prav gotovo gre za delo, ki čeprav nima globoke družbene satire nekega «Revizorja», ni zgolj brezsmiselna, prazna burka. «Ženitev» nosi vse odlike Gogoljeve sijajne komediografske umetnosti, kjer najdete celo galerijo komičnih značajev in situacij, ki so enakovredne nesmrtnim Molierovim motivom. V «Ženitvi» nam je Gogolj na široko odprl vrata v malomeščanske salone carske Rusije in z genialnimi potezami in živo izrisanimi prizori razkrinkal plitkost, lenobo in pohlep tako imenovanega srednjega stanu.

Nemara je Gogoljev dramski opus razumel in ovrednotil v pravem smislu samo Puškin, ko je rekel o našem avtorju, da je Gogolj prvi pisatelj, ki je znal prenesti v poezijo in na oder banalnost, «vsakdan» življenja. In res, «vsakdan» je resnično najbolj uspela karikatura življenja, najpopolnejša oblika absurda, udobna je in mehka kot najbolj prostorna postelja, na kateri človek spi do smrti in kjer ga k življenju ne prebudi noben resničen življenjski pretres. Zato je življenjski vsakdan za nekatere ljudi edini varen pristan, edina pot do sreče — in tako Gogolj preslikava to življenje, tako, kot da je to življenje samo — portretirana karikatura. Komično je življenje, ki je objekt take imitacije. In tako se rodi «Ženitev», katero sam Gogolj imenuje «nadvse neverjeten dogodek v dveh dejanjih».

Slovensko stalno gledališče je za to težko gledališko nalogo, ki zahteva po izvedbeni plati veliko ansambelsko ubranost in zlahtno igralsko kreativnost, povabila k režiji mojstra jugoslovanskega gledališča in globokega poznavalca ruske dramtike, tržaškega rojaka, režiserja in igralca Steva Žigona.

Rusija in ruska literatura sta naredili nanj, pravi od nekdanj velik vtis. Sam je v Sovjetski zvezi študiral na igralski akademiji v Leningradu. V moskovskem «Malem teatru» je pred dvema letoma režiral Krležovo dramo «V agoniji». Čez nekaj dni, takoj po tržaški premieri «Ženitve» potuje Žigon v Leningrad kjer bo režiral na povabilo Georgija Tofstogova, Nušiča «Žalujoče ostale». Sam o svojem delu v gledališču pravi: «... v gledališču lahko storiš vse mogoče napeke; le ene ne smeš — narediti predstavo, ki ne gre pri publiki. Glavni element gledališča je čas. Gledališče je pa tudi edina umetnost, v kateri je dimenzija časa človeškega življenja osnovni element. Predstava, ki jo publika zapušča, je zato predstava brez časa, kratko in malo je ni. To kar najbolj sovražim v gledališču je dolgčas... ni je nove ideje o teatru, ki bi se lahko uveljavil brez sodelovanja publike».

V igri nastopa skoro ves ansambel Slovenskega stalnega gledališča. Agatja Tihonovna, vloga neveste — Miranda Caharija, nastopajo še Zlata Rodošek, aktivni dvorni svetnik Podkoljosin je Anton Petje, Kačkarjev Liviji Bogatec, Jajčnica Danilo Turk, nastopajo še Adrian Rustja, Jožko Lukeš, Stane Starešinič, Stojan Colja, Silva Raztresen ter Marinka Počkaj. Sceno je oskrbel Vladislav Lalicki, gost iz Beograda, kot je tudi gostja iz Beograda kostumografka Božana Jovanović.

Obeta se nam torej s predstavami «Ženitve» v Kulturnem domu smeh. Kot pravi o njem sam Gogolj: «ne tisti smeh, ki ga zbudi bolešno razpoloženje značaja; ne tudi tisti smeh, ki služi v prazno razvedrilo in v zabavo ljudem — ampak tisti smeh, ki ves vre na dan iz svetle prirode človekove».

U.M.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Bruno Križman z Opčin nam je postal dve pismi. Eno o dogodkih na Poljskem, glede katere razlaga svoje stališče in kritizira stališča KPI, drugo pa o «šolski aferi» na Opčinah.

Zahvaljujemo se Brunu Križmanu za kritične pripombe in vabilo k razpravi o teh problemih. Resnici na ljubo smo o stališčih KPI glede Poljske razpravljali v openski sekciji in to ne enkrat. Ne vemo, če je Križman še član te sekcije ali pa je iz nje izstopil. V tem primeru bo že prišla priložnost, ko bo KPI organizirala javno razpravo. Tedaj vabimo našega bralca, naj se oglasi k razpravi in pove svoje menje. DELO je glasilo KPI, je pa tudi odprto iskreni razpravi. Zato se bomo k pismu Bruna Križmana vrnili v eni izmed prihodnjih števil.

Glede «openske šolske afere» pa moramo Brunu Križmanu poudariti, da o tem nismo pisali. Oceno dogodkov pa lahko pove zainteresirana sekcija KPI. Zato ji bomo posredovali pritožbo Bruna Križmana.

16. februarja bo naš naročnik Maks Ota iz Krogelj praznoval 75. rojstni dan. Ob tej priliki je daroval 100.000 lir za sklad Dela. Mi, iz uredništva, mu želimo vse najboljše, predvsem pa veliko zdravja in se mu obenem toplo zahvaljujemo.

PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so prispevali: Biekar Adalgisa, Trst, 5.000 lir
Tul Duilio, Mačkolje, 9.000 lir
Križmančič Silvo, Bani 4.000 lir
Vidav Tončka, Bani, 5.000 lir
Gruden Kleti, Nabrežina, 4.000 lir
Sedmak Rudi, Vižovlje, 4.000 lir
Blažina Avgust, Peric Julka, Pieri Kristina iz Štivanja so prispevali po 4.000 lir.
Bors Iskra, 4.000 lir, Alojz Rebula, Nabrežina, 4.000 lir
Iz Doline so prispevali po 4.000 lir:
Justi Žejal, Prašel Bruno, Slavec Drago, Slavec Nardo, Sancin Josip, 112, Sancin Josip, 95, Lovriha Dušan, Lovriha Josip, 252, Lovriha Alojzija in Slavec Nino. Sancin Dorca je prispevala 1.000 lire.

17. januarja je potekala 18. obletnica smrti tovariša Purgerja. V njegov spomin daruje družina Purger, Mačkolje 9, 30.000 lir za sklad Dela.

Ob 17. obletnici smrti dragega očeta daruje Ema Tul, Mačkolje, 10.000 lir za sklad Dela.

V spomin na tovariša Mitka, darujeta Stanka in Johanca Hrovatin 50.000 lir za sklad Dela.

V spomin na tov. Mitka prispeva Jelka Gerbec 20.000 za Delo.

Vsem darovalcem se zahvaljujemo.

Sekcija VZPI-ANPI Boljunec

PARTIZANSKO SREČANJE V LIPICI

V soboto, 6. januarja se je v restavraciji hotela Maestoso v Lipici zbralo okrog 600 partizanov, aktivistov in simpatizerjev, na že tradicionalnem srečanju. Številne udeležence je najprej pozdravil Stanislav Korošec, predsednik sekcije VZPI iz Boljuna, nato je Vladimir Kenda, tajnik pokrajinskega odbora ANPI-VZPI spregovoril v slovensčini in italijanščini. Poudaril je pomen idealov, ki so združevali in bodrili vse borce za svobodo, ideale, ki jih moramo še naprej ohranяти. Govornik se je zaustavil tudi pri nujnosti globalne zaščite slovenske manjšine v Italiji.

Predsednik občinskega odbora zveze združenj borcev občine Sežana je na kratko orisal zadnje poljske dogodke.

Za kulturni del večera je poskrbel mešani pevski zbor KD «France Prešeren» iz boljunca ob glasbeni spremljavi tamburašev.

Med prisotnimi so bili tudi dolinski župan Švab, konzul Nikolič in predstavniki raznih kulturno-političnih in borčevskih organizacij z obeh strani meje.

Veselo vzdušje in velika udeležba sta še enkrat dokaz, da so taka srečanja zelo dobrodošla in priljubljena.

L'Unita odgovarja Pravdi

»Naša stališča izhajajo iz dejstev«

Štiriindvajsetega januarja je agencija TASS objavila celotno besedilo redakcijskega članka, v katerem je glasilo CK KPSZ Pravda odgovarjalo na resolucijo vodstva italijanske komunistične partije v zvezi z dogodki na Poljskem ter s stanjem v socialističnem taboru in mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju. Odgovor iz Moskve, ki je odkril, da je prišlo – po Jugoslaviji in Kitajski – do tretjega velikega razcepa v komunističnem gibanju, je glasilo italijanske KP objavilo v celoti, česar sovjetska občila z resolucijo italijanske KP niso storila. Odgovor na članek v Pravdi je glasilo KPI L'Unita objavilo 26. januarja in ga prinašamo v celoti.

Sovjetsko vodstvo je na naša stališča glede hudih in tragičnih dogodkov na Poljskem ter na širše in bolj splošne kritične ocene, h katerim so nas spodbodli ti dogodki in ki se nanašajo predvsem na sovjetski model, na politiko ZSSR in na politiko KPSZ v mednarodnem revolucionarnem gibanju, odgovorilo s člankom v Pravdi, ki smo ga takoj in v celoti objavili v našem glasilu včeraj. Sovjetski odgovor, docela razumljiv in upravičen, smo pričakovali. Prišel je. Njegov ton ni ravno ton nekoga, ki bi želel preučiti dejstva, soočiti argumente, razmišljati in dokazovati, marveč je v večji meri ton nekoga, ki si lasti pravico izrekatih vrhovno politično in ideološko razsodbo, izhajajoč pri tem iz položaja »centra« in »voditelja«, iz položaja, ki je bil dolgo tega (konec tretje internacionale leta 1943 in razpustitev Kominforma leta 1956) razglašen za preseženega in kateremu smo se mi v teh letih vsekakor vedno upirali in ga zavračali.

Vendar pa se članek, čeprav je obsežen, razvija s pomočjo neprizivnih trditev in dedukcij (na primer takšne vrste: sleherna kritika pobud ali politike ZSSR je »bogoskrunstvo« in »svetohlinstvo« ter je enaka »protisovjetizmu«, »protisovjetizem« pa pomeni zavezništvo z »imperializmom«, in »prehod v sovražnikov tabor«). Kar zadeva nas – ki hočemo odgovarjati tako, da bomo izhajali iz dejstev, in ki se sklicujemo na načela ali kriterije razsojanja, ki so sami povezani z zgodovinskimi dejstvi –, se bomo morali neizogibno gibati po poti, ki je daljša. To po pomeni, da bodo temu našemu prvemu odgovoru, ki ga dajemo danes, po vsej priliki morali slediti še drugi.

Ko nadaljujemo to razpravo, objavljamo in bomo objavljali tisto, kar so sovjetski tovariši o naših stališčih napisali in še bodo napisali. Žal oni niso ravnali enako. Dejstvo je, da sovjetski tovariši in državljani

poznajo kritiko, ki jo izreka vodstvo KPSZ na račun naših dokumentov. Samo v primeru, če bo takšna nesmiselna metoda presežena, bo lahko prišlo do resničnega razpravljanja, v katerem bodo lahko sodelovale široke množice tovarišev in državljanov ne le v Italiji, marveč tudi v Sovjetski zvezi.

V sovjetskem članku bije v oči predvsem dejstvo, da so v njem »poljski dogodki« navedeni le zato, da bi bilo moč dolžiti italijanske komunistične voditelje, da jih jemljejo kot »izgovor« za to, da bi obravnavali mnogo širša vprašanja, vprašanja kot je »prehod iz kapitalizma v socializem in odnos do danes obstoječega socializma«. Potem ko nacionalno dramo, ki jo danes preživlja Poljska, opredeli kot »izgovor«, se sovjetski članek z njo ne ukvarja več, razen ko je treba zoper nas izstreliti kakšno polemično puščico (brez ostrine, ker se opira na ponarejanje naših stališč). Kar zadeva nas, pa seveda izhajamo iz poljskih dogodkov – hudih in tragičnih –, iz usode tega ljudstva in države. Popoln ponaredek je trditev sovjetskega članka, češ da smo mi, voditelji KPI, izpričali »naklonjenost do poljskih desnih skrajnežev v Solidarnosti«. Prav narobe: vsi vedo – spričo ponovnih vztrajnih in avoritativnih stališč, izraženih v našem tisku in na vseh pogovorih, ki smo jih imeli o poljskem položaju –, da smo vselej opozarjali na škodo in na hudo nevarnost, ki ju povzročajo bodisi konservativni in dogmatski odpori bodisi delovanje skrajnežev in ekstremistov preneve in skupin, ki so si zavedno ali nezavedno prizadevale prignati položaj do razsula. Kot se v podobnih položajih praviloma dogaja, konservativci in dogmatiki na eni strani ter na drugi ekstremisti in pustolovci drug drugega spodbujajo. Vendar pa je ta plat, čeravno je realna in pomembna, glede na temeljno – silovito in makroskopsko – dejstvo le obrobna. Solidarnosti so se pridružili milijoni delavcev,

velika večina delavskega razreda in ljudstva. Kako je moč obravnavati te kot protirevolucionarje? Delavski razred in večina ljudstva sta vendar, edini sili, ki lahko oblasti na Poljskem podelita izkaznico socialistične oblasti. Vojaško ukrepati proti njima nikakor ne pomeni braniti socializem, marveč pomeni udariti po sili, ki je temeljni protagonist revolucije in izgradnje socialistične družbe; pomeni torej ukrepati zoper stvar socializma. KPI je na strani delavskega razreda in delovnih množic, je za socialistično družbo, ki lahko počiva le na njihovi pobudi, na njihovi udeležbi in na njihovem kar najširšem soglasju. Še tem izpolnjujemo našo internacionalistično in nacionalno dolžnost, ki nas zavezuje, da vedno stojimo na strani socializma; da mu širimo samo razredno bistvo, ideale, videz in ugled. Zoper interese socializma zatorej ne ravnamo mi, marveč so zoper nje ravnali tisti, ki so bili odgovorni za takšno družbenogospodarsko in politično usmeritev, ki je ljudstvo privedla do tega, da je zavrnilo sistem oblasti in prakso vladanja, ki sta, oblastniška in zgrešena, v okviru hudega omejevanja in poniževanja suverenosti in nacionalnega čuta prihajala od zgoraj.

Zaradi vrste razlogov, ki izvirajo iz zgodovine, politike ali gospodarskih odločitev, ter zaradi vrste ponavljajočih se tragičnih razočaranj smo prepričani, da je poljska kriza bila in da je še vedno tako globoka, da terja prenovu, ki bo v enaki meri globoka in pogumna. Brez dvoma mora imeti pluralizem od dežele do dežele različne oblike, pač v skladu z različnim izročilom in različnimi nacionalnimi danostmi. V vsakem primeru pa je samo demokratična družbena zgradba, v oblikah, ki so prilagojene različnim danostim tista, ki lahko omogoči izražanje različnih družbenih in gospodarskih, sindikalnih, verskih in kulturnih ter političnih potreb in ki lahko zagotovi soglasje množic ter živ in zavzet prispevek delavcev v proizvodnem in kulturnem razvoju, v izgradnji nove družbe in v politiki lastne dežele.

Ne zanikujemo – pravzaprav smo na to vselej pravočasno opozarjali – negativne vloge, ki so jo v poljskih dogodkih odigrale skupine skrajnežev in pustolovcev, ki so bile nasprotna utež dogmatizma in konservativizma; prav tako nas tudi ne preseneča, da so delovali tudi sovražniki socializma in provokatorji. Toda zakaj se niso znašli v politični osamitvi? Zakaj so imeli nasprotno takšen močan vpliv na poljski delavski razred? Resnično temeljno dejstvo, ki izhaja iz tega, se glasi: ni bilo pripravljenosti na to, da bi proces prenove sprožil dvome o modelu (njegovih bistvenih, strukturah in ideološkem sistemu, na katerega se opira), ki je to družbo držal pokonci, in da bi dejansko prišlo do spreminjanja tega modela z uvajanjem politične in institucionalne demokracije, s pluralizmom in dejansko udeležbo pri izvajanju oblasti. Kar zadeva to, je zgovorno nesmiselno vztrajanje, naj bi v statut novega sindikata vključili ter v njem podpisali tudi določbo o vodilni vlogi partije v sindikatu, ko je šlo ne le za načelo, ki je bilo do kraja sporno, marveč tudi za prazno frazo, ki gotovo ni bila takšna, da bi z dejanji prispevala k postopni težavni obnovi vpliva in ugleda partije med delavskimi množicami.

Zatrjevali so, da je prenova potrebna, kar je priznal sam centralni komitej PZDP; dejansko pa so si prizadevali razvodeniti vse tiste bistvene nove elemente, ki jih je v življenje poljske družbe prineslo globoko in široko gibanje delavskih in ljudskih množic; prizadevali so si preprečiti, da bi prišlo v procesu socialistične izgradnje na Poljskem do kvalitativnega zasuka. Močan vpliv v tej smeri so imeli tako notranji konservativni odpori kot tudi zunanji pritisk Sovjetske zveze ter – v različni meri in na različni način – drugih držav varšavske zveze. Tako je tudi prišlo do razpleta, ki je hud in s stališča socializma nesprijemljiv in ki prav gotovo ni ustvaril bolj ugodnih razmer za rešitev gospodarske in politične krize.

II. Povsem neutemeljena – to pomeni, da je oprta na samovoljno iztrgane navedbe in na ponarejanje naših tekstov – je obdolžitev, ki jo naslavlja na nas, namreč obdolžitev, da slabo poznamo zgodovinske pridobitve ruske socialistične revolucije, izgradnjo novih družb in pridobitve socializma ali pa z njimi sploh nismo seznanjeni. Priznavanje teh pridobitev vsebujejo vsi naši dokumenti, tudi najnovejši. V tej zvezi je treba opozoriti na izjave, ki jih je izrekel tovariš Berlinguer na tiskovni konferenci v Strassbourgu, na njegov referat in na njegove sklepe na zadnji seji našega centralnega komiteja. Z zmago oktobrske revolucije, z osvobodilnimi procesi, ki so sledili, ter z novimi družbami, ki se niso več gradile na kapitalističnih izhodiščih, se je velik del sveta iztrgal logiki kapitalizma, iskanju kar največjega zasebnega dobička kot zadnjemu cilju in najvišjemu usmerjevalcu gospodarjenja, razrednemu izkoriščanju ter imperialistični nadoblasti in izkoriščanju na račun kolonialnih narodov.

Nismo slepi za mnoge pozitivne plati družb v državah, ki so krenile po poti socializma. Odločilen prispevek, ki ga je dala Sovjetska zveza v boju proti fašizmu, v protifašistični vojni – z dvajsetimi milijoni mrtvih – in v zmagi nad nacifašizmom, cenimo kot nekaj temeljnega za usodo človeštva. Zgradba sveta se je spremenila. Imperializem ni več prevladujoča sila; ne more več početi tistega, kar ga je volja. V obdobju jedrskih bomb varovanje miru ni le najvišja dobrina, marveč tudi absolutna nuja. Če se želimo izogniti samomoru človeštva, varovanje miru v času jedrskih bomb ni le najvišja dobrina, marveč tudi absolutna nuja. V boju za mir in za neodvisnost slehernega naroda ter proti nerazvitosti in lakoti, ki slej ko prej tepeta tolikšen del človeštva, so nastale in nastajajo nove razmere, odpirajo se nove in izvirne poti napredovanja in izgradnje socializma – ki po našem mnenju v naših okoliščinah lahko poteka in mora potekati na miren in demokratičen način – slej ko prej neizogibno v okvirih ohranjanja miru.

Vendar pa se nam – potem ko smo vse to v kratkih obrisih še enkrat povedali – vsiljuje vrsta osnovnih vprašanj. Od kod izvirajo krize, do katerih prihaja občasno v tej ali oni državi, ki je krenila po poti socializma?

Ko prebiramo tisti del članka v Pravdi, ki je posvečen slavljenju »življenja v realnem socializmu, življenja, ki je danes tako bogato, dinamično, stremeče naprej k nove-

mu napredku«, slavljenju družb, v katerih »se začenjajo uresničevati takšni programi razvoja proizvodnih sil, ki vznemirjajo domišljijo« in »kjer utripa življenje v polnem ritmu in svetlo«, nam prihaja na misel sledeči odstavek iz jaltke promemorije Togliattija:

»Ni prav, če govorimo o socialističnih deželah (in tudi o Sovjetski zvezi), kot da bi bilo v njih vse vselej prav... V vseh socialističnih deželah nenehoma nastajajo težave, protislovja in novi problemi, ki jih je treba orisati v njihovi dejanski danosti. Najslabše je ustvarjati vtis, da je vse vselej v redu, potem pa se nenadoma najdemo v položaju, ko je treba spregovoriti o zapletenih položajih ter jih pojasnjevati... V mnogih primerih nastaja vtis, da prihaja v vodilnih skupinah do razhajanj v stališčih, vendar pa ni moč dojeti, ali je temu res tako in v čem so razhajanja. Morda bi bilo koristno, če bi tudi v socialističnih državah prišlo o žgočih temah do odprtega razpravljanja, ki bi se ga udeležili tudi voditelji. To bi brez dvoma prispevalo k naraščanju avtoritete in ugleda same socialistične oblasti.«

Ko je Togliatti pisal o tem (1964), še ni bilo češkoslovaške krize (1968) ter poljskih kriz v letih 1970, 1976 in 1980. Pač pa je že obstajalo tajno poročilo Hruščova na XX. kongresu KPSZ, pa tudi na XXII. kongresu je ponovno prišlo do neusmiljene kritike.

Nenavadno in paradoksalno je zdaj to, da naše kritike, ko postavljamo sporna vprašanja, ko grajamo stvarnost in modele Sovjetske zveze ali kakšne druge socialistične države ali pa obsojamo huda dejanja, ki jih te dežele zagrešijo (kot naprimer invazijo na Češkoslovaško in Afganistan ali pritiske na Poljsko), naletijo na zavračanje, ne da bi prišlo do resne analize dejstev in do prepričljivega utemeljevanja, pri čemer jih označujejo kot »obrekovanje« in »žalivke« ter jih žigosajo kot pomoč, ki naj bi jo nudili imperialističnim in reakcionarnim silam. Ko pa potem v socialistični državi izbruhne kriza, v svetovnemu javnemu mnenju nenadoma odkrijejo, da so bili v sedemdesetih letih razvojni načrti (in naložbe) popolnoma zgrešeni; da je vladala v tej deželi družbena neenakost, da so se porajali škandalozni privilegiji in da se je v partiji in državni upravi pojavljala korupcija; samim Poljakom pa se zgodi, da zamenjajo vse svoje voditelje, tako da se lotijo ukrepov – ki so po naši presoji celo zmedeni –, kot so izgon Gierka iz partije, sklep, da se ga postavi pred kazensko sodišče, in odločitev, da ga zaprejo. Mar niso prav ta dejstva in pa dejstvo, da so jih toliko časa skrivali – pod pokrovom ponarejenega in manirišičnega upodabljanja stvarnosti neke socialistične družbe – tisto, kar je v resnici škodovalo stvari socializma in stvari miru? Mar ni prav ta način ravnanja – ko hvalisava propaganda pogosto stopa na mesto stvarnosti, s čimer je v nekaterih primerih povezano tudi vračanje k »metodi« »kulta osebnosti«, ki ga je bil obsodil XX. kongres KPSZ –, mar ni torej prav ta način ravnanja tisti, ki rojeva skepticizem in nezaupanje, ki odganja delavce proč od partije in od organov socialistične oblasti, ki je kriv, da upadeta moralna zagnanost in politična zavzetost, in ki negativno vpliva

na samo produktivnost? Resnice ni moč ločiti od revolucionarne vneme. Kar zadeva nas, imamo zaupanje v neizmerne revolucionarne in napredne sile vsega sveta: prepričani smo, da bodo s pomočjo resnih raziskav in z jezikom resnice revolucionarne in napredne sile pripravile človeštvo do tega, da bo naredilo nov korak na poti, ki vodi v socializem, v svobodo in v mir.

Vrnimo se torej k vprašanju, ki se mu ni moč izogniti. Kje se porajajo krize, ki občasno pretresajo to ali ono deželo, ki je krenila po poti socializma? Mar so vedno plod »spletk« imperializma? Ali gre vedno za »zarote notranjih protirevolucionarnih sil, ki zlorabljajo nekatere napake« itd, itd? (Takšne reči se dogajajo in nihče se tega ne more zavedati bolje kot mi, ki živimo v obroču nasprotnikov in sovražnikov, ki se moramo soočiti s tragedijo terorizma in z mračno stranko pod orožjem; toda če bomo postali šibki in če bodo izbruhle naše krize, bomo odločilne razloge zato morali iskati v nas samih). Mar ne gre v krizah do katerih prihaja v nekaterih socialističnih deželah, za nekaj globalnega, za nekaj, kar vzbuja dvome o samem »sovjetskem modelu«, kakršen se je bil izoblikoval v zgodovinskem razvoju; pa odnos med delavci in proizvodnim procesom; nadalje o dejanski udeležbi delavcev in vseh državljanov pri opredeljevanju proizvodnih in gospodarskih ciljev na različnih ravneh in v različnih organih; pa o dejanski udeležbi delavcev in vseh državljanov v političnem razpravljanju in pri opredeljevanju politične usmeritve; o svobodi raziskovanja in izražanja v kulturi; ter o pretoku idej?

Ko govorimo o tistem členu, ki neločljivo povezuje socializem z demokracijo in zaradi katerega mora biti socializem bolj polna in bolj učinkovita oblika demokracije, nikakor ne mislimo ponujati in predlagati drugim deželah (katerih objektivne in zgodovinske razmere se popolnoma razlikujejo od razmer v naši deželi ali v drugih deželah, ki imajo demokratičnoparlamentarno politično tradicijo, ki se je v zadnjih desetletjih še utrčila) nečesa, kar bi bilo podobno nekakšnemu našemu modelu. Vendar pa morata socializem in demokracija v najbolj različnih oblikah – na podlagi pogojev, ki so v sleherni deželi zgodovinsko opredeljeni – ostati povezana: demokracija znotraj proizvodnega procesa in hkrati politična demokracija. Velike spremembe, do katerih je prišlo na XX. kongresu KPSZ, so terjale reforme, ki naj bi stopale po takšni poti. K njim je spodbujal Togliatti v jaltki promemoriji leta 1964:

»Vprašanje, ki mu gre danes največja pozornost, kar zadeva tako Sovjetsko zvezo kot tudi druge socialistične dežele, pa je še posebej vprašanje, kako preseči tisti režim omejevanja in dušenja demokratičnih in osebnih svoboščin, ki ga je ustvaril Stalin... Nastaja splošen vtis, da počasnost in odpori ovirajo vračanje k leninskim normam, ki so v partiji in zunaj nje zagotavljale široko svobodo izražanja in razpravljanja na področju kulture in umetnosti, pa tudi na področju politike. Vedno izhajamo iz misli, da je socializem takšna ureditev, v kateri je delavcem dana najširša svoboda in v kateri le-ti dejansko in na organiziran

način sodelujejo pri vodenju družbenega življenja.»

ZSSR in Kitajska: zakaj ne dialog?

Vendar pa ta pot ni privedla daleč: pravzaprav je prišlo do zastoja; in, tako se nam zdi, tudi do vračanja nazaj. Prepričani smo, da se bo moč izogniti krizam, če se bodo komunistične partije v teh deželah znale postaviti na čelo dobro usmerjenega procesa reform; spodbudo k temu prenovitvenemu delu pa bi želeli prispevati prav s pomočjo naših kritik in odkritosrčnega razmišljanja.

Članek Pravde navaja, da bi dokazal, da je v SZ politična demokracija, mnoge številke: 2.300.000 poslancev in odbornikov; več kot 30 milijonov aktivistov; 5.900.000 članov stalnih proizvodnih posvetovanj itd. Mi pa vprašujemo: na katerem partijskem sestanku, na kateri sindikalni ali proizvodni konferenci, v katerem sovjetu lahko – če pustimo ob strani razprave in kritike glede posebnih praksi praktične ali organizacijske narave – komunist, ki se ne strinja, lahko državljani, ki se ne strinja glede splošnih političnih vprašanj, izraža to svoje nesoglasje in kje se to nesoglasje javno zabeleži?

Že dolgo časa v Sovjetski zvezi ne zasledimo raziskovanja in dejanskega kritičnega razmišljanja o rečeh, ki niso v reču, o tistem, kar je povzročalo in še povzroča krizo v odnosih z drugimi državami, z drugimi komunističnimi partijami in z deželami v razvoju. Kakšni so razlogi za krizo, ki je hujša od vseh drugih: za soočenje s Kitajsko? Nikakršnega obotavljanja ni bilo, ko smo grajali in zavrnili tista kitajska stališča, ki smo jih ocenili kot zgrešena: vendar pa smo tudi prepričani, da krivde ni bilo moč in je tudi zdaj ni moč pripisati le eni strani. Po naši sodbi bi bile iniciative – pa naj pridejo s te ali one strani –, katerih cilj bi bil navezati dialog, preseči spore na temelju vzajemne varnosti, nevmešavanja, vzajemnega spoštovanja in vzajemne koristi in ki bi bile skladne z splošno usmeritvijo k popuščanju napetosti, k miru in k samostojnemu položaju in delovanju gibanja neuvrščenih, neizmerno dragocene.

III.

Četudi je od XX. kongresa preteklo kar 25 let in četudi so potrebe, katerih glasnik je bil ta kongres, brez dvoma še vedno žive, je dejstvo, da se usmeritev, ki jo je bil kongres opredelil, ter upi, ki jih je porodil, niso udeležili v politični praksi ne znotraj ZSSR ne v odnosih z državami, ki so nanjo najbolj tesno navezane. Tega naše razsojanje ne more spregledati: v resnici teh naših razmišljanj nikoli nismo prikrivali, kar velja tako za naše javne dokumente kot tudi za naše medsebojne pogovore.

Naši samostojnosti pri razsojanju se ne moremo odreči tudi, ko gre za posamična konkretna dejanja sovjetske zunanje politike. Če bi se odrekli tej samostojnosti, bi ne zadostili odgovornosti, ki jo imamo pred delavci in italijanskim ljudstvom. Kar zadeva nas, je obramba miru temeljni cilj naše mednarodne politike. Zavedamo se, da ne more biti trdnega miru brez spoštovanja neodvisnosti narodov. V skladu s takšnim prepričanjem, ki ga imamo, smo vselej podpirali tiste predloge sovjetske

vlade, ki so si prizadevali doseči takšne cilje: tako smo ravnali tudi v zvezi s predlogi glede pogajanj in razorožitve, objavljenimi pred letom dni na XXVI. kongresu KPSZ.

Nismo tisti, ki se bojujejo z besedičenjem

Vendar pa ne moremo ravnati enako, ko gre za dejanja, ki so v nasprotju s takšnimi cilji, ko gre za oboroženo intervencijo na Češkoslovaškem in v Afganistanu. Takšna dejanja so naletela na naše odločno zavračanje. Če bi se odločili drugače, bi to ne bilo v skladu s cilji, za katere se bojujemo, tega pa tudi ne bi razumeli v velikem mirovnem gibanju, ki se je zadnje mesece v Evropi mogočno razraslo in katerega aktivni del smo. Žal je treba pri tem opozoriti na to, da je to gibanje, ki se z veliko vztrajnostjo upira oboroževalni tekmi, ki pa hkrati brani tudi pravico slehernega naroda, da si izbira svojo pot, prav sprčo dogodkov na Poljskem dobilo hud udarec. Kar zadeva nas, ga bomo še nadalje podpirali z vsemi našimi močmi; tudi naše razsojanje glede tistega, kar se je zgodilo na Poljskem, glede odnosov med ZSSR in državami, ki so z njo zvezane, ter glede potrebe po tem, da se preseže togo soočanje vojaško-ideoloških blokov v Evropi, je neločljiv za razorožitev in za mir. Naj še enkrat ponovimo: če bi popustili pod pritiskom voditeljev KPSZ, ki so nas hoteli pripraviti do tega, da bi se udeležili pariške konference komunističnih partij Evrope (april 1980), sklicane zato, da bi se na njej začelo veliko enotno evropsko gibanje za mir, bi po eni strani dali svoje soglasje k srečanju, iz katerega se zaradi njegove enostranske zasnove ne bi moglo roditi nikakršno množično gibanje (kar so kasneje potrdile tudi izkušnje); po drugi strani pa bi se izločili iz širokega gibanja, ki še zdaj pretresa in navdihuje vse države Evrope in NATO.

Ponazoritev naše zunanje politike v članku Pravde je plod ponarejanja in obrekovanja. Razdelitev Evrope na dva bloka, ki sta obrnjena drug proti drugemu, je dejstvo: naš cilj je to preseči, se pravi doseči razpustitev blokov. Ta cilj pa je moč doseči, a) če se nadaljuje popuščanje napetosti, če se zmanjša oborožitev in če pride do razorožitve; in b) če znotraj vsakega od obeh blokov sleherni dežela razvije samostojno iniciativo, usmerjeno k navezovanju dialoga med Vzhodom in Zahodom, k pospeševanju pogajanj, ki naj privedejo k omejevanju oborožitve – na uravnotežen način in na temelju vzajemne varnosti – na nižji ravni ter k ustvarjanju nejedrskih območij in k prepovedi vseh jedrskih orožij.

Takšni usmeritvi smo sledili dosledno in bojovito, vključujoč neomajno nasprotovanje naši vladi, ter tako, da smo pripravljali pomembne politične iniciative kot je na primer naš predlog za »moratorij« (zaustavitev nameščanja sovjetskih SS-20 ter odlog sleherni odločitve glede evroraket vključno s takojšnjim začetkom pogajanj). Takšen predlog o »moratoriju« smo postavili, še preden je NATO 12. decembra 1979 sprejel odločitev o evroraketah in še preden je na ameriških volitvah zmagal Reagan. Ne sodimo med tiste, ki so bojeviti samo z besedami; nikoli nismo soglašali z moskovskimi predlogi, ki smo

jih ocenili za zgrešene; vendar pa smo velika italijanska in evropska politična sila, ki lahko dejansko prispeva in mora dejansko prispevati k popuščanju napetosti, k razorožitvi in k preseganju blokov. To pa morda nima nobene zveze z upanjem »spraviti v dobro voljo« NATO.

Dejstvo je, da je prišlo do pomembnih pobud, ki so jih sprožile demokratične sile in vlade Zahodne Evrope ter posebej socialnodemokratsko-liberalna vlada Zvezne republike Nemčije. Zato si prizadevamo povezati se z vsemi silami in z vsemi pobudami, ki bi omogočile, da bi imeli dejanski vpliv v prid miru in socializmu.

Nedvoumno se zavzemamo za takšno strategijo miru, ki bi zagotavljala rešitev človekove civilizacije in ki je nujen temelj boja za socializem. Vedno smo pritrjevali Sovjetski zvezi, če je le-ta hodila po tej veliki cesti; bili smo naklonjeni in smo še vedno naklonjeni dialogu in pogajanjem med ZSSR in ZDA; ko pa se je lotevala vmešavanja, vojaških intervencij v drugih deželah ter pritiskov na neuvrščeno gibanje, smo odkrito izražali naše nesoglasje. Kdo je tisti, ki daje imperializmu alibi? Tisti, ki graja dejanja, ki so navzkriž s spoštovanjem načela neodvisnosti in suverenosti slehernega naroda in države, ali pa tisti, ki ravna tako, da njegova dejanja nasprotujejo in škodujejo strategiji boja za mir? Kar zadeva dejstva, se naša stališča skladajo s stališči, ki jih na svetu zagovarjajo mnoge druge sile miru in napredka, tiste sile, ki predstavljajo velike ljudske množice: gre za mnoge komunistične partije, ki so bodisi na oblasti bodisi v opoziciji, za številne in široke sindikalne organizacije, za socialistične in socialne demokratske stranke ter za gibanja, ki jih preveva jasen duh demokracije in pacifizma.

KPI je boj zoper imperializem vedno obravnavala kot enega od najpomembnejših oporišč svoje politike. To je počela s pomočjo velikih množičnih manifestacij, s solidarnostnimi dejanji ter s političnim in parlamentarnim ukrepanjem, ko so bile žrtve imperialistične akcije ZSS Kitajska, Alžirija, Vietnam, Kuba, Angola, Mozambik in vsi narodi, ki so bili pod kolonialističnim jarmom.

Danes ravna tako, ko gre za Salvador, Nikaragvo, Gvatemalo, Čile, Argentino, Paragvaj, ko gre za boj zoper rasizem v Južni Afriki in za neodvisnost Namibije ter za boj proti vojaški diktaturi v Turčiji; tako ravna tudi, ko izreka solidarnost v PLO v prid nacionalnim pravicam palestinskega ljudstva. S tem se ne postavlja-

L'Unità, 26. januarja 1982

nadaljevanje prihodnjic

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino
Direktor ALBIN ŠKERK
Ureja uredniški odbor
Odgovarja FERDI ZIDAR
Uredništvo in uprava:
Trst - Ulica Capitolina, 3
telef. 76.48.72, 74.40.47
Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24.36
Poštni tekoči račun 11/7000
Letna naročnina 6.000 lir
Tisk: Tipo/lito Stella snc
Ulica Molino a Vento 72 - Trst